
KUR'AN'A GÖRE ÖRTÜNME¹

COVERING ACCORDING TO THE QURAN

Öğr. Gör. Metin ÇETİN
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi
Tefsir Anabilim Dalı
mcetin@agri.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-6414-5469

Atıf Gösterme: ÇETİN, Metin, (2021), “Kur'an'a Göre Örtünme”, *Ağrı İslami İlimler Dergisi (AGİİD)*, Haziran 2021 (8), s.115-131.

Geliş Tarihi:

11 Mayıs 2021

Kabul Tarihi:

31 Mayıs 2021

© 2019 AGİİD

Tüm Hakları Saklıdır.

Özet: Kur'an, insanların bireysel ve sosyal yaşamlarına olumlu katkılar sunmakta, yanlışları ortadan kaldırıp temel ilkeler getirmektedir. Kur'an'ın düzenlediği konulardan bir tanesi de giyim kuşamdır. Bu açıdan Kur'an'da kadınların giyinmede uymaları gereken kuralları içeren âyetler yer almaktadır. Bu âyetlerin bütüncül bir şekilde ele alınmaması, nüzul ortamından ve Hz. Peygamber dönemindeki uygulamalardan bağımsız değerlendirilmesi konunun anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Bu açıdan konunun, genel Kur'an bağlamında incelenmesi konuyu daha da anlaşılır kılacak, böylece âyetlerde verilmek istenen temel mesaj muhataplara iletilebilecektir. Tesettür hususundaki âyetlerin asıl hedefinin, kadının aile ve toplum içinde saygınlığını arttırmak olduğu görülmektedir. Ayrıca kadının dokunulmazlığını ve ona yönelebilecek bütün yanlış söylem ve eylemlere karşı bir kalkan görevi gördüğü de müşahede edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Tefsir, Örtünme, Tesettür, Nûr, Ahzâb.*

Abstract: The Quran offers positive contributions to people's individual and social lives, eliminates mistakes and brings basic principles. One of the issues regulated by the Quran is clothing. In this respect, there are verses in the Quran that contain the rules women must obey in dressing. The fact that these verses are not handled in a holistic way is due to the environment of nuzul and the fact that it is evaluated independently from the practices in the time of the Prophet makes the subject difficult to understand. In this respect, the examination of the subject in the context of the general Quran will make the subject more understandable, so that the basic message to be given in the verses can be conveyed to the addressees. It is seen that the main goal of the verses regarding hijab is to increase the prestige of women in the family and society. It is also observed that she acts as a shield against the immunity of the woman and all wrong statements and actions that may be directed at her.

Keywords: *Tafsir, Veiling, Hijab, al-Nûr, al-Ahzâb,*

GİRİŞ

Kur'an, 610 yılından itibaren hayata dokunmak, yanlış inanç ve davranışları düzeltmek, doğruları göstermek ve rehberlik etmek için insanlığa olumlu katkılar sunmaya devam etmektedir. Kur'an'ın katkısı sonucu, daha anlamlı hale gelen bir alan da giyim kuşamdır.

¹ Bu makale 2015 yılında tamamlanan Muhammed Ali Es-Sâbûnî'nin “Revâiü'l-Beyân Tefsîru Âyâtî'l-Ahkâm Mine'l-Kur'an” Eseri Bağlamında Ahzâb Suresindeki Hükümlerin Mukayeseli İncelenmesi adlı yüksek lisans tezimizin bir bölümünden üretilmiştir.

Kur'an, indiği toplumun giyim kuşamında doğruları olduğu gibi bırakmış, yanlış hususları da düzeltmiştir. Mekke'de, Kur'an'ın sosyal yaşam ile ilgili hükümlerini uygulayacak bir toplum tam anlamıyla teşekkül etmediği için, örtünme ile ilgili âyetlerin Medenî sureler olan Ahzâb ve Nûr sûresinde yer aldığı görölmektedir.² Ahzâb sûresinin hicrî 5. yılda indiği göz önüne alınırsa yeni bir toplumun inşası bakımından tedricen hareket edildiği görölmektedir.

İnsan, canlılar içinde örtünen, elbise giyen tek varlıktır. Bu bakımdan giyinme duygusu fitrî bir duygudur. Onun bu fitratının tezahürü ilk insanlardan itibaren kendisini göstermiştir. Hz. Âdem ve eşi cennette kendilerine yasaklanan ağacın meyvesini yedikleri zaman edep yerleri açılmıştır. Edep yerlerinin açılmasından dolayı utanan Hz. Âdem ve eşi süratli bir şekilde cennet yapraklarını kullanarak örtünmeye çalışmışlardır.³ Yine Kur'an'da yeryüzüne indirilen ilk insanlardan itibaren kullanılmak üzere çeşitli amaçlarla elbiselerin var edildiği vurgulanmaktadır.⁴ Bu durum da giyinmenin ve örtünmenin, insanlık tarihi kadar eski olduğunu ve insanın ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermektedir. Başörtüsü Kur'an ile başlayan bir olgu değildir. İslam öncesi çeşitli medeniyetlere bakıldığında farklı gayelere hizmet etmek maksadı ile başörtüsünün ve örtünmenin olduğu görölmektedir.⁵ Yine ilahi dinler olan Yahudilik ve Hristiyanlığın kutsal kitaplarına bakıldığında zaman da başörtüsünün önemli bir yer tuttuğu görölmektedir.⁶

İslam öncesi Arap toplumunda, kadınlar için, bugün bilinen anlamı ile bir örtünmeden söz etmek mümkün değildir. Onlar kendi örflerine göre giyinirlerdi.⁷ Tesettürle ilgili âyetler nazil olmadan önce Arap kadınları başlarını örtüyorlardı fakat boyun ve göğüslerinin bir kısmı açık kalıyordu. Bu âyetler indikten sonra kadınlar başları ile birlikte boyunlarını ve göğüslerini örtmekle emredilmişlerdir.⁸ İnanlık tarihi kadar eski olan örtünme, özelde de başörtüsü kadını koruma hedefi gütmekte iken özellikle batılılaşma hareketleri ile birlikte anlamsız siyasî iktidar mücadelelerinin ve ilerici-gerici tartışmalarının odak noktası olduğu görölmektedir.⁹

Kur'an'da kadının örtünmesini emreden âyetlere bütüncül bir yaklaşımla bakılması

² Ebü'l Kasım Mahmud b. Amr ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an haķā'iki ğavâmiẓi't-tenzîl ve 'uyûni'l-eķāvil fi vüçûhi't-te'vil*, (Beyrut: Dâru'l-Kitabi'l-Arabî, 1986), 3/208, 518; Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahman b. Ali İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdürrezzak el-Mehdi, (Beyrut: Dâru'l Kütübü'l İlmiyye, 2001), 3/275, 446.

³ el-A'râf 7/22; Tâhâ 20/121.

⁴ el-A'râf 7/26; en-Nahl 16/81.

⁵ Eyüp Ay, "Örtünmenin Tarihsel Görünümleri ve Sembolik Anlam(lar)ı", *İslâmiyât* 4/2 (Nisan-Haziran 2001), 11-18.

⁶ Mehmet Görmez, "İlahi Dinlere Göre Başörtüsü", *İslâmiyât* 4/2 (Nisan-Haziran 2001), 19-33.

⁷ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, (İstanbul: Hikmet Neşriyat, 2011),4/3506; 5/3927.

⁸ Ebü Abdullah Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmi 'u's-şâhih*, thk. Muhammed b. Nasır en-Nasır, (b.y.: Dâru Tavkî'n-Necât, 1422/2001), "İsti'zân" 2.

⁹ Nilüfer Göle, *Modern Mahrem*, (İstanbul: Metis Yayınları 1994), 39.

gerekmektedir. Âyetler bağlamından koparılarak verildiği zaman verilmek istenen mesajın göz ardı edildiği görülmektedir. Bu çalışmada kadının örtünmesini ele alan âyetler tahlil edilecek, âyetlerin kapsamı, örtünmenin biçimi ve örtünmede dikkat edilecek hususlar üzerinde durulacak, böylece âyetlerin doğru anlaşılmasına katkı sunulmaya çalışılacaktır.

Örtünme İle İlgili Âyetlerin Tahlili

Kur'an'da kadınların örtünmesi veya giyim kuşamı ile ilgili olarak üç âyet yer almaktadır.¹⁰ Nûr sûresi 31 ve Ahzâb sûresi 59. âyette kadınların özel tesettüründen bahsedilirken, Nûr sûresi 60. âyette ise yaşlı kadınlara has bir ruhsattan söz edildiği görülmektedir. Bu âyete göre evlenme ümidi beslemeyen, hayızdan ve doğumdan kesilmiş yaşlı kadınlar Cahiliye dönemindeki gibi teberrüce kaçmadan dış elbiselerini çıkarabileceklerdir. Nûr sûresi 60. âyette ifade edilen teberrüc ise kadının başını sağlam bir şekilde örtmemesi, boynunu, gerdanını açması ve bu şekilde erkekler arasında dolaşması demektir.¹¹ Günümüzde ise kadınların dışarı çıkarken dikkat çekmeye çalışmaları ve kendilerini teşhir etmeleri teberrüc olarak değerlendirilebilir ki teberrüc kelimesinin sözlük anlamında bu mana da bulunmaktadır.¹² Bu bakımdan tesettürü emreden âyetlere bütüncül bir gözle bakıldığında kadının bütün vücudunun zînet olduğu ifade edilebilir.¹³

Ahzâb sûresi 59. âyet, dışarıya çıkan kadınların dikkat etmeleri gereken hususları açıklamaktadır: “*Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına söyle, bedenlerini örtecek elbiselerini giysinler. Bu, onların tanınıp incitilmemelerine de daha uygundur. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.*”¹⁴ Bu âyetin nüzul sebebi tefsirlerde şöyle geçmektedir: İslam'ın ilk zamanlarında kadınlar, cahiliye dönemindeki gibi açılıp saçılarak dolaşırlardı. Evler dar olduğu ve içinde tuvalet olmadığı için geceleyin bir takım ihtiyaçlarını karşılamak için dışarı çıktıklarında, bazı kötü niyetli erkeklerin sözlü ve fiili saldırılarına maruz kalıyorlardı. Onlara sataşan erkeklere “Niçin böyle yapıyorsunuz?” denildiğinde, onlar “Biz sizleri köle veya cariye sandık.” şeklinde cevap veriyorlar ve yaptıklarını haklı göstermeye çalışıyorlardı. Bunun üzerine kadınların dışarı çıkarken uymaları gereken kuralları emreden bu âyet nazil oldu.¹⁵

¹⁰ en-Nûr 24/31, 60; el-Ahzâb: 33/59.

¹¹ Ebü'l Fidâ İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Şur'âni'l-'azîm*, thk. Sami b. Muhammed Selamet, (Riyad: Dâru Tayyibe, 1999), 6/ 84.

¹² Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, (Beyrut: Dâru Sâdir, 1993), “Brc”, 2/212.

¹³ Zeki Duman, *Kur'an-ı Kerim'de Örtünmenin Sınırları*, (İstanbul: y.y., 2011),76.

¹⁴ el-Ahzâb: 33/59

¹⁵ Ebü'l-Berakât Abdullah b. Ahmed en-Nesefî, *Medârikü't-tenzil ve hakâ'ıku't-te'vil*, thk. Yusuf Ali Bedevi, (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1998), 3/45; Ebü Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer er-Râzî, *Mefâtihu'l-*

Söz konusu âyetin nüzul sebebi hakkında farklı bir rivayet de bulunmaktadır. Hz. Âişe'den (ö.58/678) gelen bir rivayete göre Hz. Peygamber'in eşi Sevde (ö. 23/644) örtüsüne büründükten sonra ihtiyacı için geceleyin dışarı çıkardı. Sevde iri yapılı bir kadın olduğu için, kendisini tanıyan kimseler için gizlenemeyecek durumda idi. Yine Sevde, bir gün dışarı çıktığında Hz. Ömer (ö. 23/644) kendisini görmüş ve ona: “Ey Sevde! Vallahi bize karşı kendini gizleyemiyorsun. Nasıl dışarı çıkacağına dikkat et.” demiştir. Bunun üzerine Sevde, eve döndüğünü, evde Hz. Peygamber'i akşam yemeği yerken bulduğunu ve yaşadığı durumu O'na arz ettiğini, bunun üzerine o anda Hz. Peygamber'e vahiy geldiğini, vahiy sona erince de bu âyetin indiğini ve Hz. Peygamber'in “*Size izin verildi. Ancak ihtiyacınız için dışarı çıkabilirsiniz.*” dediğini ifade etmektedir.¹⁶

Ahzâb sûresi 59. âyetin farklı nüzul sebepleri olsa da verilen mesaj birdir. Bu mesaj da kadınların çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için dışarı çıkarken örtünme kuralına riayet etmeleri gerektiğidir. Söz konusu âyette cilbâb kelimesinin anahtar rolünde olduğu görülmektedir. Âyette geçen celâbîb, cilbâb kelimesinin çoğuludur ve “clb” kelimesinden türemiştir. Clb ise sözlükte, bir şeyi bir yerden başka bir yere çekmek ve sevk etmek anlamında olup, örtüden daha geniş, kadının başını, göğsünü ve bütün vücudunu kapatan elbise demektir.¹⁷ Mâverdî (ö. 450/1058) cilbâbın mahiyeti hakkında üç temel görüş olduğunu belirtmekte ve şöyle aktarmaktadır: İbn Mes'ûd (ö. 32/652) ve Hasan Basrî'ye (ö. 110/278) göre cilbâbtan kasıt ridâ yani üste giyilen dış elbisedir. İbn Cübeyr'e (ö. 94/713) göre cilbâbtan kasıt, kadının yüzünü örten ve tanınmamasını sağlayan peçedir, Kutrub'a (ö. 210/825) göre ise cilbâb kadının iç elbisesinin üzerine giydiği her türlü elbisedir.¹⁸ Müfessir Zemaşerî (ö. 538/1144) ise İbn Abbas'ın bedeni baştan ayağa kadar örten elbiseyi cilbâb diye tarif ettiğini vurgulamaktadır.¹⁹

Ahzâb sûresi 59. âyette geçen idnâ yani “salma, örtüyü baştan aşağıya doğru sarkıtma” kelimesinden maksadın ne olduğuna dair iki görüş bulunmaktadır. İkrime'ye (ö. 105/723) göre

ğayb, (Beyrut: İhyai't-Türasi'l Arabî, 1999), 25/184; Şihabuddin Mahmud b. Abdullah el-Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî fi tefsîri'l-Kur'ânî'l-'azîm ve's-seb'i'l-meşânî*, thk. Ali Abdülbâri Atiyye, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye,1994),11/263; Muhammed İzzet b. Abdülhadi ed-Derveze, *et-Tefsîrû'l-hadîs*, (Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1963), 7/714; İbn Kesîr, *Tefsîrû'l-Kur'ânî'l-'azîm*, 6/482; VI, 482; Muhammed b. Yusuf Ebû Hayyân, *el-Bahrü'l-muhîd*, thk. Sıdkı Muhammed Cemil, (Beyrut: Dâru'l Fikr, 1999), 8/504.

¹⁶ Abdurrahman b. Ebî Bekr Celaleddin es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr* (Beyrut: Dâru'l Fikr, ts),6/659; Vehbe b. Mustafa ez-Zuhaylî, *et-Tefsîrû'l-münîr fi'l-'akîdeti ve's-şerî'ati ve'l-menhec*, (Şam: Dâru'l-Fikri'l-Muasır, 1997), 22/106.

¹⁷ İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, “Clb”, 1/268-275.

¹⁸ Ebü'l Hasan Ali b. Muhammed el-Mâverdî, *en-Nüket ve'l-'uyûn*, thk. Seyid b. Abdulmaksud b. Abdurrahman, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts), 4/423, 424; Ebû Muhammed Abdülhak b. Gali İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*, thk. Abdüsselam Abdüşşafî Muhammed, (Beyrut: Dâru'l Kütübi'l İlmiyye, 2001), 4/399; Ebû Hafs Siracuddin Ömer b. Ali İbn Âdil, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-Kitâb*, thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd ve Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1998), 15/589.

¹⁹ Zemaşerî, *el-Keşşâf*, 3/559; Zuhaylî, *et-Tefsîrû'l-münîr*, XXII, 109.

idnâ, kadının başının üzerini iyice örtmesi ve boğazındaki delik görülmecek derecede örtüsünün üzerine atması demektir. Abide es-Selmanî'ye (ö. 72/691) göre ise kadının sadece sol gözü açık kalacak şekilde yüzünü örtmesi demektir.²⁰ Başka bir görüşünde İbn Abbas ve Katade'ye (ö. 117/735) göre kadının cilbâbını, alnının üzerinden sıkı bir şekilde bağladıktan sonra, burnunun üzerinden dolayıp gözlerinin ikisi de açık kalsa bile yüzünün büyük bölümünü ve göğsünü tamamen kapatması demektir. Bu anlatımlara göre cilbâb, kadının dışarı çıkarken giydiği ve tanınmasını engelleyen, vücut hatlarını belli etmeyen, tesettürün temel amacını gözeten, kadının iç elbiselerini örten geniş bir dış elbisedir.²¹

Nûr sûresi 31. âyette ise örtünmenin kapsamının genişletildiği görülmektedir. “*Mü'min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesna, zînet (yer)lerini göstermesinler. Başörtülerini ta yakalarının üzerine kadar salsınlar. Zînetlerini, kocalarından yahut babalarından yahut kocalarının babalarından yahut oğullarından yahut üvey oğullarından yahut erkek kardeşlerinden yahut erkek kardeşlerinin oğullarından yahut kız kardeşlerinin oğullarından yahut Müslüman kadınlardan yahut sahip oldukları kölelerden yahut erkekliği kalmamış hizmetçilerden yahut da henüz kadınların mahrem yerlerine vakıf olmayan erkek çocuklardan başkalarına göstermesinler. Gizledikleri zînetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey mü'minler; hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz!*”²² Bu âyette bakışların kontrol altına alınması, namusun muhafaza edilmesi, akraba ve yabancı erkeklerin yanında bazı organlar dışında kalan yerlerin örtülmesi farz kılınmış, daha ciddi bir disiplin getirilmiştir. Ayrıca âyette başörtüsü kesin bir dille farz kılınmıştır. Yabancıların yanında sadece “görünen yerler” olarak ifade edilen el ve yüz hariç, bütün vücudun örtülü olması gerektiği ifade edilmiştir. Sosyal hayatın gereği, zorunlu olarak bir arada olan ve kadının kendisi ile evlenmesi yasak olan yakınlarının yanında ise ziynetlerini göstermesinde bir beis görülmemiştir. Yabancı erkeklerin yanında başın örtülmesi ise bütün mezheplere göre farzdır.²³

Söz konusu âyette anahtar rolü üstlenen bazı kelimeler şu pasajda geçmektedir: *وَلْيَضْرِبْنَ* بِخُمْرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ “Başörtülerini yakalarının üstüne salsınlar.” Âyetteki “darabe” fiili “alâ” harfi ceri ile kullanıldığında, bir şeyin üstünü, başka bir şey ile bastırarak ve sıkıca örtmek

²⁰ Mâverdî, *en-Nüket ve'l-uyûn*, 4/424; Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Şur'ân*, thk. Ahmed el-Berdunî ve İbrahim Atfîş, (Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-Misriyye, 1964), 14/243; İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-vecîz*, 4/339; İbn Âdil, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-Kitâb*, 15/589.

²¹ Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Şur'ân*, 14/243.

²² en-Nûr 24/31.

²³ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 23/206; Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Şur'ân*, 12/230.

anlamına gelmektedir.²⁴ Âyetteki “humur” kelimesi ise hımâr kelimesinin çoğulu olup başörtüsü anlamında kullanılmaktadır. Kelimenin kökeni olan hamr, örtmek anlamındadır, başı örttüğü için başörtüsüne hamr denildiği gibi akli örttüğü için alkole de hamr denilmiştir.²⁵ Bu açıdan bakıldığında kelimenin sözlük anlamının “baş/kafa” ile ilgili olduğu görülmektedir. Dolayısı ile âyetlerde başörtüsünün kast edilmediğini ileri sürenlerin bir temelden yoksun olduğunu göstermektedir. Ayrıca âyette kullanılan humur kelimesinin kadınlara izafe edilmesi ve “başörtülerini yakalarının üzerine salsınlar” ifadesi o gün kadınların başlarını örttüğünü göstermektedir. Âyet ise baş ile beraber boyun ve göğüs kısmının kapatılmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Hz. Peygamber dönemindeki uygulamanın da bu şekilde olduğu görülmektedir.²⁶ Arap dili açısından bakıldığında “hamr” kelimesine “başörtüsü” dışında başka bir anlamın verilmesinin mümkün olmadığı görülmektedir ki Kur’an da başörtüsünü bu kelime ile ifade etmektedir. Bu anlamda hımârın herhangi bir örtü olmadığı, başörtüsü olduğu âyetteki kelimelerden ve ilk dönem uygulamasından anlaşılmaktadır. Âyetteki “cuyûb” kelimesi “ceyb” kelimesinin çoğulu olup yaka anlamına gelmektedir.²⁷ Buna göre kadın, başörtüsünü bağladıktan sonra yakasına kadar salacak böylece zînet yerlerinin görülmesini engelleyecektir.

Yukarıda ifade edilen âyetler ile kadınların maddi ve manevi açıdan korunduğu görülmektedir. Zira giyilen elbisenin mahiyeti, insan üzerinde olumlu veya olumsuz etkiler bırakmaktadır. “*Ey Âdemoğulları! Size çirkin yerlerinizi örtecek bir giysi, bir de giyip süsleneceğiniz bir giysi indirdik. Takva örtüsü ise daha hayırlıdır.*”²⁸ âyeti bu anlama delalet etmektedir. Görüldüğü gibi Yüce Allah giyim-kuşam ile takvayı birbirine yakınlaştırmıştır. O halde insanın giyim kuşamı, Allah’a daha çok saygılı olmaya vesile olmalıdır. Bu bakımdan takvaya uygun olan giyim türünün Ahzâb ve Nûr surelerinde ve sahih sünnette yer alan tavsiyeler olduğu yadsınamaz bir gerçekliktir. Ayrıca “Yüce Allah ergenlik çağına ulaşmış kadının namazını başörtüsüz kabul etmez”²⁹ hadisi de bu âyetlere doğru orantılı olarak örtünmenin, manevi boyutuna delalet etmektedir.

²⁴ Ebû Nasr İsmail b. Hammâd el-Cevherî, *eş-Şihâh fi'l-luğa*, thk. Ahmed Abdülğafur Atâr, (Beyrut: Dâru'l-İlmi lil-Melayîn, 1987), “Drb” 1/168-170; Ebü'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fi'ğarîbi'l-Kur'ân*, thk. Safvan Adnan ed-Davûdî, (Beyrut: Dâru'l-Kalem, 1412), “Drb”, 505, 506.

²⁵ Cevherî, *eş-Şihâh fi'l-luğa* “Hmr” 2/649-650; İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, “Hmr”, 4/254-259; Muhammed b. Muhammed ez-Zebîdî, *Tâcü'l-'arûs min cevâhiri'l-kâmûs*, thk. Komisyon, (Dâru'l-Hidâye, ts), “Hmr”, 11/208-222.

²⁶ Buhârî, “Tefsir” 12; Ebü'l-Hasan Müslim b. el-Haccâc, *el-Câmi'u's-şâhih*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbaki, (Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l Arabî, ts), “Libas”, 18.

²⁷ İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, “Cyb”, 1/288.

²⁸ el-A'râf 7/26.

²⁹ Ebü Abdullah b. Muhammed Yezid Mâce el-Kazvinî, *es-Sünen*. thk. Muhammed Fuad Abdülbaki, (Beyrut: Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabî, ts), “Tahâre”, 132; Muhammed b. İsa Tirmizî, *el-Câmi'u's-şâhih*. thk. Muhammed Şakir, M. Fuâd Abdülbâki, İbrahim Atve, (Kahire: Matbaati Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1975), “Salât”, 160.

Örtünme Âyetlerinin Kapsamı

Kur'an'da ifade edilen örtünme âyetlerinin kapsamı da müfessirler arasında tartışılmıştır. Genel olarak bu âyetlerin örtünmenin mükellef, hür ve baliğ olan bütün Müslüman kadınları kapsadığı ve hükmen farz olduğu üzerinde ittifak edildiği görülmektedir.³⁰ Müfessir Sâbûnî (ö. 2021) bu konuyu şöyle değerlendirmektedir: “Kâfir kadınlara örtünme farz değildir. Çünkü onlar İslâm'ın fer'i hükümleriyle mükellef değildirler. Üstelik bize onları kendi başlarına bırakmamız emredilmiştir. Örtünme bir ibadettir. Çünkü bunda Yüce Allah'ın emrine uyma vardır. Örtünmek Müslüman bir kadına namaz ve oruç gibi farzdır. Bu yüzden Müslüman bir kadın örtüyü inkâr ve terk ederse mürted olur, İslâm'dan çıkar. Fakat inkâr etmeden sırf bozuk bir cemiyete uyararak terk ederse mürted değil, günahkâr olur. Bu hareketiyle Kur'an'ın âyetlerine muhalefet etmiş olur.”³¹ Yine Sâbûnî'nin, Müslüman olmayan kadınlar hakkında yaptığı ve Kur'an'ın genel tasavvuru içinde değerlendirilebilecek tespitini aktarmakta da yarar vardır. “Dinen örtünmekle mükellef olmasa da Müslüman olmayan bir kadının, toplumu bozacak bir şekilde açık saçık bir şekilde ortalıkta gezinmesine izin verilmemelidir. Zamanımızda gördüğümüz gibi bazı sosyal kurallar vardır ki, onlara uymak herkes için gereklidir. Toplum fenalıklardan korumak bakımından bu sosyal kuralların uygulanmasında Müslümanlar ile Müslüman olmayanlar eşittirler. Bu sosyal kurallar İslâm'ın şer'i siyasetidir ki bunları uygulamak Müslüman devlet başkanının vazifesidir.”³² Buna göre Müslüman kadınlar inançlarının gereğini yerine getirmek için; Müslüman olmayan kadınlar da İslam toplumunu ifsat etmemek için örtünme sınırlarına riayet etmelidir.

Köle ve cariyelerin örtünmesi konusunda ise, bizim de incelediğimiz klasik tefsirlerde genelde bu âyetin hür kadınlar ile köle olan kadınların giyimlerinin farklı olması gerektiği üzerinde durulduğu görülmektedir.³³ Bu düşüncenin doğru olmadığı görülmektedir. Zira burada Müslüman kadınlar arasında ayırım yapmanın pratikte bir faydası bulunmamaktadır. Bu anlamda bu âyetin hür veya köle bütün Müslüman kadınları kapsadığı düşünülmektedir. Bu hususta müfessir Ebû Hayyân (ö. 745/1344) klasik yorumunun dışına çıkmış, örtünme emrinin hem Müslüman cariyeleri hem de hür Müslüman kadınları içine alan genel bir emir olduğunu

³⁰ Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Revâi 'u'l-beyân tefsîrû âyâtî'l-aḥkâm mine'l-Ḳur'ân*, (İstanbul: Dersaadet Basım ve Dağıtım, ts, 2/356; Kurtubî, *el-Câmi' li-aḥkâmi'l-Ḳur'ân*, 14/243.

³¹ Sâbûnî, *Revâi 'u'l-beyân*, 2/356, 357.

³² Sâbûnî, *Revâi 'u'l-beyân*, 2/356.

³³ Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi 'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Ḳur'ân*, thk. Ahmed Muhammed Şakir, (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2000), 20, 324; Ebû Muhammed Hüseyin b. Mesud el-Beğavî, *Me'âlimü't-tenzîl*, thk. Muhammed Abdullah en-Nemr ve Süleyman Müslim el-Harş, (Riyad: Dâru Tayyibe 1997), 6/376; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/560; Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 25/184; Seyyid b. Kutb b. İbrahim eş-Şâzîlî, *Fî Zılâli'l-Ḳur'ân*, (Kahire: Dâru's-Şuruk, 1992), 5/2880.

ifade etmiştir. Ona göre söz konusu âyetin kapsamına cariyelerin girmediğine dair bir karine bulunmamaktadır. Bu açıdan onun bu görüşünün namusların korunmasını hedef alan İslam'ın ruhuna en uygun görüş olduğu ifade edilebilir.³⁴

Çağdaş müfessirlerin genel temayüllerinin de bu yönde olduğu görülmektedir. Örneğin çağdaş müfessirlerden Seyyid Tantâvî (ö.2010) örtünmenin bütün Müslüman kadınları kapsadığını fakat cariyelerin işleri dolayısıyla çarşı pazara daha çok gidip gelmelerinden dolayı onlara zorluk olmaması için onların açık bir şekilde âyette zikredilmediğini belirtmektedir. Ebû Hayyân'ın görüşüne de yer veren müfessir onun görüşünün İslam şeriatına daha uygun olduğunu belirtmektedir.³⁵ Ayrıca âyette geçen “*Mü'min kadınlara söyle.*” ifadesi mutlak olarak gelmekte, Müslüman olan kadınlardan örtünmelerini istemektedir. Bu bakımdan âyetin illeti kadın bedeni olduğuna göre hür ile köle kadın arasında fark olmaması gerekmektedir.

Yüce Allah'ın örtünme emrinin yerine getirilmesi adına müfessir Sâbûnî, Müslümanların vazifesinin, örtünmede zorluk çekmemeleri için on yaşına giren kız çocuklarını örtünmeye alıştırmak olduğunu ifade etmektedir. Hz. Peygamber'in “Çocuklarınız yedi yaşına girdikleri zaman onlara namazı emredin.”³⁶ hadisinin buna delalet ettiğini belirtmektedir.³⁷

Ahzâb sûresinin 53. âyetinde Hz. Peygamber'in eşlerine yönelik özel bir tesettürden söz edildiği görülmektedir. Buna göre Hz. Peygamber'in eşlerinden herhangi bir şey istendiğinde, onlar perde arkasında iken istenmesi gerektiği emredilmiştir. Bu âyette bahsedilen “hicap” evin kapısının üzerinden aşağı doğru sarkıtılan perde veya örtü demektir. Hz. Ömer, Hz. Peygamber'in eşlerinin örtünmelerini, diğer insanlarla bir arada bulunmamalarını, onların evlerine serbestçe girip çıkılmasını hoş karşılamıyordu. Öyle ki Hz. Peygamber'in eşi Zeynep, O'na “Biz senin haline şaşırıyoruz, vahiy bizim evlerimizde nazil oluyor sen ise bize karşı çok kıskançsın.” dediği ifade edilmektedir.³⁸ Bu açıdan hicap âyetinin Hz. Ömer'in Hz. Peygamber'e “Ya Resulallah evine hem iyi hem de kötü insanlar gelebiliyor eşlerine örtünmelerini emretsen” demesi üzerine nazil olduğu belirtilmektedir.³⁹

³⁴ Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-muhtâ*, 8/504; Sâbûnî, *Revâi'u'l-beyân*, 2/366; Muhammed Seyyid et-Tantâvî, *et-Tefsîrü'l-vesît li'l-Kur'âni'l-Kerîm*, (Kahire: Dâru Nehdati'l-Mısır, 1998), 12/238,11/245-246; Duman, *Kur'an-ı Kerim'de Örtünmenin Sınırları*, 134.

³⁵ Tantâvî, *et-Tefsîrü'l-vesît*, 11/246.

³⁶ Süleyman b. el-Eş'as Ebû Dâvûd. *Sünen-i Ebû Dâvûd*. thk. M. Muhyiddin Abdülhamid, 4 Cilt. Beyrut: el-Mektebet'ül-Asriyye, ts, “Salât”, 26

³⁷ Sâbûnî, *Revâi'u'l-beyân*, 2, 366.

³⁸ Sâbûnî, *Revâi'u'l-beyân*, 2/368.

³⁹ İbn Atiyye, *el-Muḥarrerü'l-vecîz*, 4/395; Muhammed b. Muhammed Ebüssuûd el-Amâdî, *İrşâdü'l-'akli's-selîm* (Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l Arabî, ts), 7/112; Muhammed et-Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, (Tunus: Dâru't Tunusiye, 1984), 22/81.

Müfessir Sâbûnî'ye göre bu âyet her ne kadar Hz. Peygamber'in eşleri hakkında nazil olmuşsa da hükmü bütün mü'min kadınları kapsamaktadır. Zira o hükümler sosyal ahlak kuralları ve ilahî öğretim yollarıdır ki, bu hükümlerde herkes eşittir. Yabancı kadın ve erkeklerin bir arada bulunmaması, yabancı bir kadından bir şey isteneceği zaman perde arkasından istenmesi yalnız Hz. Peygamber'in eşlerine mahsus değil, bütün mü'min kadınlara ait umumi bir hükümdür. Hz. Peygamber'in eşleri mü'minlerin anneleri olduğu halde yabancı erkeklerle bir arada bulunmamaları, onlardan bir şey isteneceği zaman perde arkasından istenmesi, diğer mü'min kadınların da yabancı erkeklerle bir arada bulunmalarının, onlarla konuşmalarının caiz olmadığına delalet eder. Çünkü her zaman ve yerde ahlakî fitne kadınlarla erkeklerin İslâmî kurallar dışında bir arada bulunmalarından ve konuşmalarından doğmaktadır.⁴⁰ Bu bakımdan örtünme ve hicap "kadın olma" vasfı için geçerlidir. Bu nedenle kadınlar arasında zengin, fakir, hür, köle, ayırımı yapılmaması gerekmektedir.

Müfessir İbn Âşûr'a (ö. 1973) göre ise âyette ifade edilen "hicap arkasından konuşma" emri sadece Hz. Peygamber'in eşlerine mahsustur. Zira başka âyetlerde onların konumlarının, diğer kadınlara nispeten farklı olduğu vurgulanmış ve şöyle denilmiştir: "*Ey Peygamber'in hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz.*"⁴¹ Ancak Müslüman olan diğer kadınlar da bu konuda, Hz. Peygamber'in eşlerine yönelik uygulamayı, kendileri için örnek olarak alıp uygulamışlardır.⁴²

Netice itibari ile Kur'an'da ifade edilen örtünme âyetlerinin muhatabı mü'min kadınlardır. Mü'min kadınlar arasında bir ayırım yapılmasına izin veren bir karine bulunmamaktadır. Müslüman ülkelerde yaşayan Müslüman olmayan kadınların da toplum düzenini bozacak şekilde giyinmelerine de izin verilmemesi gerekmektedir. Zira Müslüman genç kızların onlara özenmesi, tesettüre girmelerinde zorluk yaşamalarına sebep olmaktadır. Bu açıdan harama giden yolları kapatmak (sedd-i serâî), İslâm devletinde yöneticilerin görevi olarak görülmektedir.⁴³

Örtünmenin Biçimi

Kur'an'da örtünmeyi emreden âyetlere bütüncül olarak bakıldığında, temel hedefin kadını korumak olduğu görülmektedir. Bundan dolayı Yüce Allah, mü'min kadınların namuslarını korumaları ve kötü niyetli erkeklerin sataşmalarından korunmak gayesi ile dışarı

⁴⁰ Sâbûnî, *Revâi 'u'l-beyân*, 2/328.

⁴¹ el-Ahzâb: 33/32.

⁴² İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 22/ 92.

⁴³ Ahmed b. Mustafa el-Merâğî, *Tefsîrû'l-Merâğî*, (Kahire: Matbaati Mustafa'l-Bâbi, 1946), 22/37, 38.

çıktıkları zaman dış elbiselerini giymelerini emretmiştir. Söz konusu âyette ifade edilen “*Bu, onların tanınip incitilmemelerine de daha uygundur.*” ifadesi buna delalet etmektedir. Buna göre emredilen şekilde tesettüre girmek, kadının Müslüman kimliğine işaret etmektedir. O bu kimlikle tanınmalı ve kendisine eziyet edilmemeli. Zira o bu giyimi ile haramdan ve harama götüren yoldan uzak olduğunu ifade etmektedir.⁴⁴

Âyetlerde ifade edilen manaya uygun bir şekilde örtünme hususunda müfessirlerin farklı görüşler ifade ettikleri görülmektedir. Bir görüşünde İbn Abbâs, bir gözü hariç bütün vücudu örtmek şeklinde anlamıştır. Katade ve bir görüşüne göre İbn Abbâs, âyetteki örtünmeyi, kadının başını örtmesi, o örtüyle alnını, burnunu kapatması şeklinde açıklamaktadır. Böylece yüzün büyük bir kısmı, boyun ve göğüs kapatılmış olmaktadır. Hasan Basrî ise yüzün yarısının kapatılması şeklinde açıklamaktadır.⁴⁵ Tabiinden Abide es-Selmanî’ye, Ahzâb suresi 59. âyetteki örtünme biçimi sorulduğunda, onun büyük bir çarşaf alarak onunla bütün vücudunu örttüğü, başını ta kaşlarına kadar kapattığı, sadece sol gözünü açık bırakarak yüzünü de tamamen kapattığı ve böylece âyeti fiilî olarak tefsir ettiği ifade edilmektedir.⁴⁶ Ebû Hayyân, Endülüs’teki âdeti şöyle ifade etmektedir: “Kadın bütün vücudunu örter, yalnız tek gözü açıkta kalırdı.”⁴⁷ Çağdaş müfessir Zuhaylî de (ö. 2015) bu minvalde bir görüş belirtmektedir.⁴⁸ Sözü edilen “tek gözün açık kalması” ifadesinin örtünme hususunda titizliğin bir göstergesi olduğu, bunun uygulamanın zor olduğu görülmektedir. Ayrıca yüzün örtülmesi genel olarak “görünen kısımlar” içinde değerlendirildiğinden örtülmesi hususunda görüş birliği bulunmamaktadır.⁴⁹ Kur’an’ın örtünmedeki temel hedefini korumak şartı ile örtünmenin toplumların geleneksel giyim yapıları ile sentezlemeleri olağan olarak karşılanmaktadır.

Ahzâb sûresindeki örtünme âyeti nazil olduktan sonra, uygulamaya yönelik olarak Hz. Peygamber’in eşi Ümmü Seleme (ö. 61/682) validemiz şöyle demiştir: “Bu âyetin nüzulünden sonra Ensâr kadınları siyah çarşafalara büründüler. Sanki hepsinin başına birer karga konmuştu.”⁵⁰ Kadınların dışarı çıkarken giydikleri dış elbiseler, içinde buldukları toplumun

⁴⁴ Ebû Bekr Kâdî Muhammed b. Abdullah İbnü'l-Arabî, *Ahkkâmü'l-Kur'an*, thk. Muhammed Abdulkadir Tâhâ, (Beyrut: Dâru'l Kütübî'l İlmiyye, 2003), 3/625, 626; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 23/206, 25/184; Merâğî, *Tefsîrü'l-Merâğî*, 22/38; Sâbûnî, *Revâi 'u'l-beyân*, II, 367.

⁴⁵ Kurtubî, *el-Câmi 'li-ahkkâmi'l-Kur'an*, 14/243; Alâuddin Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü't-te'vil fi me'âni't-tenzil*, thk. Muhammed Ali Şahin, (Beyrut: Dâru'l Kütübî'l İlmiyye, 1994),3/437; Suyûtî, *ed-Dürrü'l-menşûr*, 6/659.

⁴⁶ Taberî, *Câmi 'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'an*, 20/325; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/560; 560; İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm*, 6/482.

⁴⁷ Sâbûnî, *Revâi 'u'l-beyân*, 2/366; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-muhîf*, 8/504.

⁴⁸ Zuhaylî, *et-Tefsîrü'l-münîr*,22/109.

⁴⁹ Süleyman Ateş, “Örtünme”, *Kur'an Mesajı İlmî Araştırmalar Dergisi*, 10, 11, 12 (Ağustos-Eylül-Ekim 1998), 14-26.

⁵⁰ Ebû Dâvûd, “Libas”, 32; Ebû Bekir er-Râzî el-Cessâs, *Ahkkâmü'l-Kur'an*, thk. Muhammed Sâdık Kamhâvî,

özelliğine göre farklılık gösterse de asl olan Kur'an'ın tesettür emrini yerine getirmektir.⁵¹

Tesettürde yüzün örtülmesi hususu da tartışılmıştır. Yüce Allah Nûr Sûresinde “Kadınlar görünen kısımlar müstesna, ziynetlerini göstermesinler”⁵² âyeti ile kadının ziynetlerini mahremelerinden başkasına göstermesini haram kılmıştır. Kadının yüzünün de ziynet kapsamında olması gerektiğini ileri süren müfessir Sâbûnî, yüzün örtülmesi hususunda şöyle demektedir: “Yüz, ziynetin ve güzelliğin aslı, fitnenin kaynağı olduğu için onun da yabancılara karşı örtülmesi zaruridir. Yüzün avret olmadığını söyleyenler ise bunu iki şarta bağlamışlardır. Bu şartlardan birisi, yüzün tabii durumunda bulunması, ikincisi, fitneden emin olunmasıdır. Şayet yüzün açılması fitneye sebep oluyorsa açılması haramdır. Şüphesiz asrımızda fitneden emin olunamaz. Bunun için Müslüman bir kadının şerefini korumak için yüzünü örtmesi farzdır.”⁵³ Çağdaş müfessir Mevdûdî (ö. 1979) ise konuyu şöyle değerlendirmektedir: “Bazı çağdaş müfessirler batının etkisiyle bu kelimeyi, yüz örtme emrini görmezlikten gelmek için “örtünmek” diye tercüme etmişlerdir. Eğer Allah bu müfessirlerin iddia ettiklerini söylemek istemiş olsaydı, يُدْنِينَ إِلَيْهِنَّ “yüdnîne aleyhinne” değil, يُدْنِينَ إِلَيْهِنَّ “yüdnîne ileyhinne” derdi. Arapça bilen herkes “yüdnîne aleyhinne'nin” sadece “sarınmak, örtünmek” anlamına gelmediğini bilir. Âyetin devamındaki “min celâbîbihinne” ifadesi de âyette salt anlamda bir sarınma ve örtünmenin kast edilmediğine delalet etmektedir. Zira âyetteki “min” eki örtünün “bir kısmı” anlamına gelir, “örtünme” ise örtünün sadece bir kısmı ile değil, tümü ile yapılır. O halde âyet açıkça şu anlama gelir: Kadınlar örtülerine iyice sarınsınlar ve örtülerinin bir kısmını da yüzlerinden aşağıya bıraksınlar.”⁵⁴

Örtünmede Dikkat Edilecek Hususlar

Yukarıda ifade edilen âyetler ve hadislerden yola çıkarak âlimler örtünmede dikkat edilmesi gereken hususları açıklamışlardır. Bu hususlar kısaca şunlardır:

1. Örtü, bütün vücudu örtmelidir.⁵⁵ Zira âyette kullanılan cilbâb bütün vücudu örten elbiseler için kullanılmaktadır.⁵⁶ Yine âyette geçen “İdnâ” kelimesi, örtüyü baştan aşağıya doğru salıvermektir.⁵⁷

(Beyrut: Dâru l-hyâi't-Türasi'l-Arabî, 1984), 5/245; İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm*, 6/482.

⁵¹ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 22/107.

⁵² en-Nûr 24/31.

⁵³ Sâbûnî, *Revâi'u'l-beyân*, 2/368.

⁵⁴ Ebü'l-A'lâ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, çev. Muhammed Han Kayani vd., (İstanbul: İnsan Yayınları, 1995), 4/457-458.

⁵⁵ Sâbûnî, *Revâi'u'l-beyân*, 2/370-373; Zuhaylî, *et-Tefsîrü'l-münîr*, 22/108.

⁵⁶ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, “Cib”, 1/268-275.

⁵⁷ Ebü'l Kasım Mahmud b. Amr ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâğa*, thk Muhammed Basil, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1998), “Dn”, 1/300, 301.

2. Örtü, alttaki elbiseyi gösterecek kadar ince olmamalıdır.⁵⁸ Zira hicaptan maksat gizlemektir, ince örtü alttaki elbisenin görünmesini önleyemez. Bakışlara da mani olamaz. Nitekim Hz. Ayşe, “Ebubekir Sıddık’ın kızı Esmâ, üzerinde ince bir elbise ile Hz. Peygamber’in yanına gelince Hz. Peygamber ondan yüzünü çevirdi.” ve şöyle buyurdu: “Ey Esmâ! Bir kadın buluş çağına girince-yüzünü ve ellerini göstererek- bunlardan başka bir tarafının görünmesi doğru olmaz.”⁵⁹

Elbisenin ince olmaması gerektiğini ifade Dihyetü’l-Kelbî’nin (ö. 50/670) anlattığına göre Hz. Peygamber’e Mısır’dan beyaz renkli ve ince olan kubâtî kumaşlar getirilmişti. Hz. Peygamber kendisine de bir parça verdi ve şöyle dedi: “Bunu ikiye böl, bir parçayı kendine gömlek yap, diğerini hanımına ver. Bununla kendine bürgü yapsın. Hanımına söyle, bunun altına bir astar koysun da bedenini açık etmesin!”⁶⁰

3. Örtünün kendisi bir ziynet olmamalıdır. Şayet dış elbise olarak kullanılan elbisenin kendisi ziynet sayılabilecek renk ve görünüşte olursa ona cilbâb denilemez. Böyle bir örtüyle örtünme de caiz değildir. Zira örtünmekten maksat, ziynetlerin yabancılar tarafından görülmesini önlemektir.⁶¹ Bu açıdan süslü, parlak ve cazip olan veya çok pahalı olan kumaşlardan yapılan elbiseleri giymek tesettür emrinin vermek istediği mesaja aykırıdır. Bu yönüyle tesettür sade ve temiz olmalı fitneye sebep olmamalıdır.

4. Örtü, vücudun hatlarını belli edecek ve fitneye sebep olacak kadar dar olmamalı aksine geniş olmalıdır. Zira Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “İki sınıf insan vardır ki onlar cehennem ehlidirler. Sığırların kuyruğuna benzer sopalarla halkı dövenler ve vücut hatlarını tamamıyla belli edecek elbise giyen kadınlar ki bunlar bu elbiselerle erkeklerin kalplerini çelmek için gezerken kırıtarak yürürler. Saçlarını da deve hörgüçlerine benzetirler. Onlar cennete giremeyecekleri gibi çok uzaklardan duyulabilen cennet kokusunu bile duyamazlar.”⁶² Bu hadisin Arapça ifadesinde geçen “kâsiyâtün âriyât” terkibine, “Görünüşte giyinik fakat hakikatte çıplaktırlar.” anlamı verilmiştir. Zira giydikleri elbise öyle ince ve dar bir elbisedir ki ne avretlerini, ne de vücutlarını örtmektedir.⁶³

5. Örtüden güzel koku gelmemelidir. Çünkü güzel koku, erkekleri etki altında bırakmaktadır.⁶⁴ Bu hususta Hz. Peygamber, “Harama bakan göz zina etmiştir. Güzel koku

⁵⁸ Sâbûnî, *Revâi ‘u’l-beyân*, 2/370-373; Zuhaylî, *et-Tefsîrü ‘l-münîr*, 22/108.

⁵⁹ Ebû Dâvûd, “Libas”, 31

⁶⁰ Ebû Dâvûd, “Libâs”, 39.

⁶¹ Sâbûnî, *Revâi ‘u’l-beyân*, 2/370-373.

⁶² Müslim, “Libas”, 125; Ebû Dâvûd, “Libas”, 125.

⁶³ Sâbûnî, *Revâi ‘u’l-beyân*, 2/370-373.

⁶⁴ Sâbûnî, *Revâi ‘u’l-beyân*, 2/370-373.

sürünerek erkeklerin arasına çıkan kadın da.”⁶⁵ buyurmak sureti ile buna dikkat çekmiştir. Diğer bir rivayette de, “Bir kadın güzel koku sürünerek dışarıya çıkar ve koku ulaşsın diye bir topluluğun yanına giderse, zinaya adım atmış olur.”⁶⁶ buyrulmuştur.

Yine Ma’kıl b. Yesâr’dan (ö. 59/679) rivayet edildiğine göre, güzel koku sürünmüş bir kadın geçiyordu. Ebû Hüreyre (ö. 58/678) ona, “Ey Cebbar’ın annesi nereye gidiyorsun?” dedi. Kadın, “Mescide gidiyorum” diye cevap verdi. Ebû Hüreyre, “Sen koku süründün mü?” diye sordu. Kadın, “Evet” dedi. O zaman Ebû Hüreyre kadına, “Evine dön, koku gidinceye kadar yıkan” dedi. Ve şöyle devam etti. Zira ben Hz. Peygamber’den, “Yüce Allah süründüğü kokuyu etrafa saçan bir kadının namazını, dönüp yıkanınca kadar kabul etmez.” dediğini işittim dedi.⁶⁷

Güzel kokunun cezp edici bir özelliği vardır. Hz. Peygamber güzel kokunun kendisine sevdirdiğini bize haber vermiş⁶⁸ ve biz Müslümanlara da güzel kokuyu tavsiye etmiştir. Yine Hz. Peygamber “Üç şey reddedilmez: Minder, yağ ve koku.”⁶⁹ “Kendisine buhur değen kadın sakın bizimle yatsı namazına katılmasın.”⁷⁰ “Erkeğin tîb’i (sürünme maddesi) koku yayar, rengi olmaz. Kadının tîb’i ise rengi olur, kokusu olmaz.”⁷¹ Aktarılan son hadis konuyu özetler mahiyettedir. Bu anlamda Hz. Peygamber’in kadının koku sürünmesine karşı olmadığı görülmektedir. O kadının etrafa koku yayan bir güzel koku sürünerek toplumun içine girip fitneye sebep olmasına karşıdır.

6. Kadın ne erkek elbisesi giymeli, ne de giydiği elbise erkek elbisesine benzemelidir.⁷² Zira Ebû Hüreyre Hz. Peygamber’in, “kadınlaşan erkeklere ve erkekleşen kadınlara lânet ettiğini” bildirmektedir.⁷³ Diğer bir hadiste de Hz. Peygamber “Yüce Allah kendilerini kadınlara benzeten erkeklerle erkeklere benzeten kadınları lanetler.” buyurmaktadır.⁷⁴ Yine Hz. Peygamber’in “Kadın gibi giyinen erkeğe, erkek gibi giyinen kadına lânet ettiği” haber verilmektedir.⁷⁵ Yine Hz. Peygamber “Kadınlardan erkeklere benzeyenler, erkeklerden

⁶⁵ Tirmizî, “Edeb”, 35; Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, *es-Sünen*. Abdulfettah Ebû Gudde, (Halep: Mektebü’l-Matbuâti’l-İslâmiyye, 1986), “Zînet”, 35.

⁶⁶ Tirmizî, “Edeb”, 35; Nesâî, “İşretu'n-Nisâ”, 1.

⁶⁷ Sâbûnî, *Revâi ‘u’l-beyân*, 2/ 370-373.

⁶⁸ Tirmizî, “Nikâh”, 1.

⁶⁹ Tirmizî, “Edeb”, 37.

⁷⁰ Müslim, “Salât”, 143; Ebû Dâvûd, “Tereccül”, 7; Nesâî, “Zînet”, 87.

⁷¹ Tirmizî, “Edeb”, 31; Nesâî, “Zînet”, 32.

⁷² Sâbûnî, *Revâi ‘u’l-beyân*, 2/370-373.

⁷³ Buhârî, “Libas”, 62; Ebû Dâvûd, “Libas”, 28; Tirmizî, “Edeb”, 24; İbn Mâce, “Nikâh”, 22.

⁷⁴ Buhârî, “Libas”, 61; Tirmizî, “Edeb”, 34; İbn Mâce, “Nikâh”: 22.

⁷⁵ Ebû Dâvûd, “Libas”, 28.

kadınlara benzeyenler bizden değildir.”⁷⁶ demek sureti ile konunun önemini vurgulamaktadır.

Kadın ve erkeklerin birbirlerinin elbiselerini giymesini kesin bir dille yasaklayan bu hadislerin temelinde ancak günümüzde ulaşılan psikolojik bulgular yatmaktadır. Pedagoglar özellikle çocukların cinsiyetlerine uygun oyuncaklarla oynaması gerektiğini ifade etmektedirler. Örneğin kız çocuğuna bebek, erkek çocuğa da araba vb. oyuncaklar alınmasını tavsiye etmektedirler. Bu durum, çocuğun psikolojik açıdan sağlıklı bir şekilde gelişmesine ve kişiliğinin oluşmasına yardımcı olmaktadır. Giyilen elbisenin insan psikolojisi üzerinde derin etkiler bıraktığı bilinen bir gerçektir. Kadın ve erkekte sağlıklı bir kişiliğin gelişmesi, kadının kendisini kadın, erkeğin de kendisini erkek olarak görmesi ve hissetmesi için kendi cinsiyetine uygun elbise seçmesi ve giymesi gerekmektedir.

Sonuç

İlk insandan beri örtünmek, edep yerlerini korumak ve bulunduğu çevreye, örf ve âdete göre güzel giyinmek insan olmanın bir gereğidir. Bu açıdan elbise insanın kişiliğini ve kimliğini yansıtan bir unsur olmaktadır. Elbisenin niteliği ise özellikle mü’minin kişiliğini tamamlayıcı rol üstlenmektedir.

Örtüneme ile ilgili ayetlerin dil, nahiv ve tarihi uygulamalar göz önüne alındığında başörtüsünü kesin bir dille emrettiği görülmektedir.

Yüce Allah, Kur’an’da erkeklere ve kadınlara hitap etmiş, genel olarak örtünmede dikkat etmeleri gereken hususları açıklamıştır. Bu açıdan her ikisinin iffetlerini korumaları emredilmiş, başkalarına bakmaları yasaklanmıştır. Kadınların dini açıdan kendileriyle evlenmeleri mümkün olan erkeklerin bulunduğu yerde elleri ve yüzlerinden başka ziynetlerini açmamaları gerekmektedir. Ayrıca başörtülerini, boyunlarını ve göğüslerini kapatacak şekilde bağlamaları ve ziynetlerini, âyette nitelikleri belirtilen yakınlarından başkalarının yanında açmamaları emredilmiştir. Dışarı çıktıkları zaman kendilerini teşhir edecek şekilde giyinmemeleri, daima vakar içinde olmaları salık verilmiştir. Mü’min kadınların çevrenin rahatsız edici davranışlarından korunmak maksadıyla, iffetli kişiliklerinin bir belirtisi olmak üzere cilbâb vb. bir örtüyü üzerlerine almaları emredilmiştir. Son olarak evlenme ümitleri kalmamış ve hayızdan kesilmiş olan yaşlı kadınların da ziynetlerini göstermemek sureti ile norma olarak giyinmelerine ruhsat verilmiştir.

⁷⁶ Buhârî, “Libas”,61.

KAYNAKÇA

Âlûsî, Şihabuddin Mahmud b. Abdullah. *Rûhu 'l-me'ânî fî tefsîri 'l-Ḳur'ânî 'l-'azîm ve 's-seb'î 'l-meşânî*. thk. Ali Abdülbâri Atiyye, 16. Cilt, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994.

Ateş, Süleyman. “Örtünme”, *Kur'an Mesajı İlmî Araştırmalar Dergisi*. 10, 11, 12 (Ağustos-Eylül-Ekim 1998), 14-26.

Ay, Eyüp. “Örtünmenin Tarihsel Görünümleri ve Sembolik Anlam(lar)ı”. *İslâmiyât* 4/2 (Nisan-Haziran 2001), 11-18.

Beğavî, Ebû Muhammed Hüseyin b. Mesud. *Me'âlimü't-tenzîl*. thk. Muhammed Abdullah en-Nemr ve Süleyman Müslim el- Harş, 8 Cilt. 4. Basım. Riyad: Dâru Tayyibe 1997.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail. *el-Câmi'u's-şahîh*. thk. Muhammed b. Nasır en-Nasır, b.y.: Dâru Tavkî'n-Necât, 1422/2001.

Cessâs, Ebû Bekir er-Râzî. *Aḥkâmü'l-Ḳur'ân*. thk. Muhammed Sâdık Kamhâvî, 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türasi'l-Arabî, 1984.

Cevherî, Ebû Nasr İsmail b. Hammâd. *eş-Şihâh fi'l-luğa*. thk. Ahmed Abdülğafur Atâr, 6 Cilt. 4. Basım. Beyrut: Dâru'l-İlmi lil-Melayîn, 1987.

Derveze, Muhammed İzzet b. Abdülhadi. *et-Tefsîrü'l-ḥadîş*. Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1963.

Duman, Zeki, *Kur'an-ı Kerim'de Örtünmenin Sınırları*, 2. Basım, İstanbul: y.y., 2011.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as. *es-Sünen*. thk. M. Muhyiddin Abdülhamid, 4 Cilt. Beyrut: el-Mektebet'ül-Asriyye, ts.

Ebû Hayyân, Muhammed b. Yusuf. *el-Bahrü'l-muḥîṭ*. thk. Sıdkı Muhammed Cemil, Beyrut: Dâru'l Fikr, 1999.

Ebüssuûd, Muhammed b. Muhammed el-Amâdî. *İrşâdü'l-'akli's-selîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l Arabî, ts.

Göle, Nilüfer. *Modern Mahrem*. İstanbul: Metis Yayınları 1994.

Görmez, Mehmet. “İlahi Dinlere Göre Başörtüsü”. *İslâmiyât* 4/2 (Nisan-Haziran 2001), 19-33.

Hâzin, Alâuddin Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vîl fî me'ânî't-tenzîl*. thk. Muhammed Ali Şahin, 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l Kütübi'l İlmiyye, 1994.

İbn Âdil, Ebû Hafs Siracuddin Ömer b. Ali. *el-Lübâb fî 'ulûmi'l-Kitâb*, thk.

- Âdil Ahmed Abdülmevcûd ve Ali Muhammed Muavvız, 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiye, 1998.
- İbn Âşûr, Muhammed et-Tahir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tunus: Dâru't Tunusiye, 1984.
- İbn Atiyye, Ebû Muhammed Abdülhak b. Gali, *el-Muḥarrerü'l-vecîz fî tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*. thk. Abdüsselam Abdüşşafi Muhammed, Beyrut: Dâru'l Kütübi'l İlmiyye, 2001.
- İbn Kesîr, Ebü'l Fidâ İsmail b. Ömer. *Tefsîrü'l-Ḳur'âni'l-'azîm*. thk. Sami b. Muhammed Selamet, 8 Cilt. 2. Basım. Riyad: Dâru Tayyibe, 1999.
- İbn Mâce, Ebû Abdullah b. Muhammed Yezid Mâce el-Kazvinî. *es-Sünen*. thk. Muhammed Fuad Abdülbaki, 2 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabî, ts.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem. *Lisânü'l-'Arab*. 15 Cilt. 3. Basım. Beyrut: Dâru Sâdır, 1993.
- İbnü'l-Arabî, Ebû Bekr Kâdî Muhammed b. Abdullah, *Aḥkâmü'l-Ḳur'ân*. thk. Muhammed Abdulkadir Tâhâ, 4 Cilt. 3. Basım. Beyrut: Dâru'l Kütübi'l İlmiyye, 2003.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahman b. Ali. *Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdürrezzak el-Mehdi, 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l Kütübi'l İlmiyye, 2001.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi li-aḥkâmi'l-Ḳur'ân*. thk. Ahmed el-Berdunî ve İbrahim Atfiş, 20 Cilt. 3. Basım. Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1964.
- Kutub, Seyyid b. Kutb b. İbrahim eş-Şâzilî. *Fî Zılâli'l-Ḳur'ân*. 6 Cilt. 12. Basım Kahire: Dâru'ş-Şuruk, 1992.
- Mâverdî, Ebü'l Hasan Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-'uyûn*. thk. Seyid b. Abdulmaksud b. Abdurrahman, 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiye, ts.
- Merâğî, Ahmed b. Mustafa. *Tefsîrü'l-merâğî*. 30 Cilt. Kahire: Matbaati Mustafa'l-Bâbi ve Evladüh, 1946.
- Mevdûdî, Ebü'l-A'lâ. *Tefhîmü'l-Ḳur'ân*. çev. Muhammed Han Kayani vd., 8 Cilt. 2. Basım. İstanbul: İnsan Yayınları, 1995.
- Müslim, Ebü'l-Hasan Müslim b. el-Haccâc. *el-Câmi'u'ş-şahîḥ*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbaki, 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l Arabî, ts.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb. *es-Sünen*. Abdulfettah Ebû Gudde, 9 Cilt. 2. Basım. Halep: Mektebü'l-Matbuâti'l-İslâmiyye, 1986.

Nesefî, Ebü'l-Berakât Abdullah b. Ahmed. *Medârikü't-tenzil ve haqâ'iku't-te'vil*. thk. Yusuf Ali Bedevi, 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1998.

Râgıb el-İsfahânî, Ebü'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed. *el-Müfredât fî ğarîbi'l-Ķur'ân*. thk. Safvan Adnan ed-Davûdî. Beyrut: Dâru'l-Kalem, 1412.

Râzî, Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer. *Mefâtihu'l-ğayb*. 30 Cilt. Dâru 3. Basım. Beyrut: İhyai't-Türasi'l Arabî, 1999.

Sâbûnî, Muhammed Ali. *Revâ'iu'l-beyân tefsîrû âyâti'l-aĥkâm mine'l-Ķur'ân*. 2 Cilt. 2. Basım, İstanbul: Dersââdet Basım ve Dağıtım, ts.

Suyûtî, Abdurrahman b. Ebî Bekr Celaleddin. *ed-Dürrü'l-menşûr fî't-tefsîr bi'l-me'şûr*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l Fikr, ts.

Taberî, Muhammed b. Cerîr. *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Ķur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şakir, 24 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2000.

Tantâvî, Muhammed Seyyid. *et-Tefsîrû'l-vesît li'l-Ķur'âni'l-Kerîm*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Nehdati'l-Mısr, 1998.

Tirmizî, Muhammed b. İsa. *el-Câmi'u's-şahîh*. thk. Muhammed Şakir, M. Fuâd Abdülbâki, İbrahim Atve, 5 Cilt. 3. Basım. Kahire: Matbaati Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1975.

Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul: Hikmet Neşriyat, 2011.

Zebîdî, Muhammed b. Muhammed. *Tâcü'l-'arûs min cevâhiri'l-kâmûs*. thk. Komisyon, 40 Cilt. Dâru'l-Hidâye, ts.

Zemahşerî, Ebü'l Kasım Mahmud b. Amr. *el-Keşşâf 'an haqâ'iki ğavâmiizi't-tenzil ve 'uyûni'l-eĳâvil fî vücûhi't-te'vil*, 4 Cilt. 3. Basım. Beyrut: Dâru'l-Kitabi'l-Arabî, 1986.

Zemahşerî, Ebü'l Kasım Mahmud b. Amr. *Esâsü'l-belâğa*. 2 Cilt. thk Muhammed Basıl, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1998.

Zuhaylî, Vehbe b. Mustafa. *et-Tefsîrû'l-münîr fî'l-'akîdeti ve's-şerî'ati ve'l-menhec*. 30 Cilt. 2. Basım. Şam: Dâru'l-Fikri'l-Muasır, 1997.